
ПРАВАТА НА ПОСТРАДАЛИТЕ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ
КАТО ПРОЯВЛЕНИЕ НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Милорад ЙОРДАНОВ*

THE RIGHTS OF CRIME VICTIMS
AS A MANIFESTATION OF HUMAN RIGHTS

Abstract: *In the article, senior lecturer Yordanov analyzes the protection of the rights of crime victims by the police authorities. The injured person is not always aware of what rights and means he has when a crime has been committed to him in order to be able to defend himself fully. The rights of the victim of crime are part of human rights. This means that their rights must be seen in the context of the characteristics of human rights, therefore the fundamental characteristics of human rights also manifest in the rights of victims of crime.*

Key words: *crime victims, lawfulness, human rights, police authorities*

ВЪВЕДЕНИЕ

Същността и защитата на правата на човека се обсъждат в международен и във вътрешноправен аспект. Международните мониторингови механизми за спазване на човешките права придобиват все повече авторитет. Правораздавателната компетентност на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Страсбург се опре-

* Авторът е доктор, старши преподавател в Академията на МВР – София.

деля като уникална в международното право. След Договора от Лисабон основните права получават своето специално място в първичното право на Европейския съюз (ЕС). Хартата на основните права на ЕС придобива юридическа сила и представлява продължение именно на европейската правна традиция в тази област. В правната система на ЕС трайно се налага понятието „основни права“.¹

Сплашването чрез насилие има за цел да създаде хаос, национална нестабилност и общо чувство на несигурност сред обикновените граждани и обществото. Състоянието на несигурност става непоносимо във времето, общественото недоволство се повишава и пряко е насочено към държавните органи, които не могат да осигурят необходимата защита на населението.² Защитата на пострадалите от престъпления е актуален обществено-политически и юридически проблем в съвременната правова държава. В научни дискусии и в практиката на правоприлагащите органи все по-често се отбелязва, че правните системи на държавите – членки на Европейския съюз, не са в достатъчна степен развити по отношение на защитата на пострадалите от престъпления. Прилагането на принципа на равнопоставеност пред закона и универсалният характер на основните права на гражданите налагат изграждането и функционирането на цялостен, институционално обезпечен от държавата механизъм за защита на пострадалите от престъпления.

ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И ПОСТРАДАЛИТЕ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ

Терминът „права на човека“ се използва в *абсолютен* смисъл.³ Той се отнася до човека независимо от контекста и особеностите на конкретния случай, докато изразът „основни права“ е отворен и гъвкав. Основните права, освен идеята за човешката при-

¹ **Чернева**, Б. Понятие за основни права на гражданите. Една европейска правна традиция. София, 2011, с. 8.

² **Савов**, И. Един поглед върху противодействието на хибридните заплахи в Европейския съюз. – В: *Международна конференция „Асиметрични заплахи, хибридни войни и влиянието им върху националната сигурност“*, Нов български университет, София, март 2018 г., с. 179 – 185.

³ За абсолютния смисъл, в който се разглеждат правата на човека, вж.: **Неновски**, Н. Права на човека. Общотеоретични въпроси. Второ допълнено издание. София, 1994, с. 99.

рода, изразяват принципа на равнопоставеност пред закона и принципа на правова държава.

От друга страна терминът „права на човека“ се използва в „чисто“ юридически смисъл. Достатъчно е да се споменат няколко международни акта в областта на защитата на правата на човека, за да се уверим в това. Например тази терминология използват Всеобщата декларация за правата на човека (ВДПЧ) на Организацията на обединените нации (ООН) от 1948 г. и ЕКПЧ, приета от Съвета на Европа през 1950 г. В международното право се поставя акцент върху защитата на правата на човека.

Правата на човека се определят като права, произтичащи от естественото право и съществуващи извън и независимо от позитивното право. Законодателят има задължение да ги признае и гарантира. В *юридически смисъл* правата на човека се определят като правен механизъм, който очертава правната сфера на личността, в която държавата не може да се намесва. Тук могат да бъдат очертани две тенденции на развитие на понятието – международноправна и вътрешноправна. В международното право правата на човека се появяват след Втората световна война. Движението за правата на човека продължава традицията на класическата философия за естествените права. Определението „естествени“ се заменя с определението „човешки“. Усилията се насочват към защитата на правата. Дилемата за същността на естествените права и проблемът за изграждането на каталог от вечни и неизменни права остават на заден план. В международното право се създава и развива универсалната система за защита на правата на човека, както и редица регионални системи за защита – европейска, американска, африканска.⁴

Всеобщият характер на правата на човека се гарантира от универсални международни стандарти, от договори и инструменти, третиращи специфични аспекти на защитата на правата на човека, като например правата на пострадалите от престъпления. Основната цел на правата на човека е да предотвратят злоупотреба с властта от страна на държавата. Международните стандарти за правата на човека са предназначени да гарантират, че хората няма да станат жертви, а също да им осигурят защита, подпомагане и компенсация в случай, че са пострадали. Всяко лице от момента на раждане придобива обем от права, присъщи на всяко човешко същество (естест-

⁴ Чернева, Б. Понятие... Цит. съч., с. 20.

вени права), наричани „права на човека“, които всъщност представляват глобална, общочовешка ценност и по природа принадлежат на всички хора, на цялата човешка общност без изключения.

В съвременните конституции на европейските държави терминът „права на човека“ се използва по-рядко в сравнение с термина „основни права“, когато се институционализира конституционният статут на гражданите.⁵ По този начин терминът „основни права“ се е наложил като „събирателен“ юридически термин за всички конституционни права на гражданите. Той съответства на онези права, които стоят в основата на правния ред, и поради тази причина те имат конституционен характер. Днес повечето конституции съдържат подробен каталог на основните права. В конституционното право се поставя знак за равенство между основни и конституционни права на гражданите.⁶

Във вътрешното право понятието „права на човека“ се свързва с близките понятия „права на гражданина“ и „права на личността“. В българската теория на правото заслуга на Н. Неновски е разглеждането на посочените понятия и съотношенията между тях. Според него „понятието „права на човека“ изразява универсалната ценност на човека (проявяваща се специфично, персонално в личността на отделния индивид) без оглед на гражданството му“⁷. Съответно правата на гражданина „са юридически признати от дадена държава права на нейните граждани“. Според Неновски във вътрешноправен аспект „граждански права“ е юридическото понятие на „права на човека“.

Универсалният и абсолютният характер на естествените права получават специфично проявление в правото. Основният характер на правата на пострадалите от престъпления се изразява в тяхната *универсалност*. Естествените права са ценност, която правото отразява като основна по специфичен начин. Те се превръщат в основни права, притежаващи функционалната същност на правни принципи. Универсалният характер на правата на пострадалите предопределя мястото на тяхната правна институционализация. Те се отразяват на йерархично ниво в конституционните норми. По този начин основ-

⁵ Подробно за конституционния статут на гражданите вж.: **Танчев**, Е. Въведение в конституционното право. Част първа. София, 2003, с. 368 – 397.

⁶ **Чернева**, Б. Понятие... Цит. съч., с. 14.

⁷ **Неновски**, Н. Права на човека и права на гражданина. Към въпроса за съдържанието на понятията. – В: *Правна мисъл*, 1993, № 3, с. 99.

ните права придобиват конституционен характер. Те стоят в основата на правна система и това „обогатява“ техния основен характер.

Основният характер на правата на пострадалите от престъпления се изразява и в тяхната същност на *абсолютни права*.⁸ Абсолютният характер на основните права на пострадалите се проявява в способността им да порождаат производни субективни права и задължения и в правния принцип за неотнимаемост на правата. Както се отбелязва в правната наука, абсолютните субективни права се реализират самостоятелно, без съдействието на насрещен правен субект. Тяхното съдържание се реализира от титуляря на правото чрез правни връзки.⁹ Абсолютният характер на основните права на пострадалите от престъпления е причина за възникването и развитието на система от задължения за държавата. Публичната власт е длъжна не само да се въздържа от нарушаване на права, но и да предприема активни действия за създаване на условия за реализиране на правата. Държавата притежава както отрицателни, така и положителни задължения.

Основният източник на норми, защитаващи основните права и свободи на човека, в т.ч. и на пострадалите от престъпления, на национално ниво е *Конституцията на Република България*.¹⁰ Основният закон още в преамбюла си провъзгласява основополагащия *принцип за правата на човека*. В глава втора, озаглавена „Основни права и задължения на гражданите“, са посочени правата, които са адресирани до гражданите. Конституцията разширява каталога на основните права и свободи на гражданина. Това всъщност са права на човека. Съдържанието и обхватът на каталога на правата на човека и техните гаранции са мерило за свободата на обществото. Докато каталогът на правата на човека е универсален и общопризнат, то каталогът на правата на гражданина в отделните държави е различен.

Всяко престъпление се отразява на лицата, които са пряко или косвено засегнати от него, както и на обществото като цяло. Водещ принцип при защитата на правата на пострадалите граждани е те да бъдат третирани с уважение при всички контакти с полицейските органи. Освен това трябва да се отчита и наличието на непреки жертви, като например членове на семейството и лица на

⁸ Подробно за класификацията на субективните права на абсолютни и относителни вж.: **Колев**, Т. Правни отношения и правни връзки. Благоевград, 1997, с. 113 – 121.

⁹ **Чернева**, Б. Понятие... Цит. съч., с. 54.

¹⁰ Обн. *ДВ*, бр. 56 от 13.07.1991 г.

пряка издръжка на пострадалия. Поставя се въпросът трябва ли тези лица да бъдат признати за пострадали, тъй като в известна степен последиците от престъплението засягат и тях.

Направени са редица опити за установяване и извеждане на правата на пострадалите с цел създаване на правни механизми за тяхната защита. На тази основа е приложен научен критерий за теоретично обосноваване на правата на пострадалите – предмет на полицейска защита. Те са изведени в логическа последователност с оглед на организацията на дейността на полицията с пострадали лица.

ПРАВА ОТ ПРИНЦИПЕН ХАРАКТЕР

• *Право на подкрепа и защита на лицето като пострадал за целия период на досег с полицейските органи*

Подкрепата следва да се осигури от момента, в който компетентните органи са осведомени относно пострадалото лице, по време на цялото производство, както и в рамките на подходящ срок след приключването му, в съответствие с нуждите на пострадалия. Лицата, които са претърпели значителни вреди поради тежестта на престъплението, биха могли да поискат специализирани услуги за подкрепа. Подходящата и навременна подкрепа е изключително важна за оказване на помощ на пострадалите от престъпления да превъзможнат емоционалните, практическите, административните и юридическите пречки и да се възстановят. Важно е да се отбележи, че подкрепата следва да бъде оказвана веднага след като престъплението е факт, като пострадалите могат да се нуждаят от спешна медицинска помощ и подкрепа. Подкрепата, независимо от това дали е правна, емоционална, психологическа или практическа, често е необходима и от значение за пострадалите лица.

Това право на пострадалите е в центъра на цялостната защита на правата на човека и е признак и характеристика на всяко справедливо общество. То изисква да се създадат условия, при които няма опасност за живота и здравето на пострадалия и той е защитен.

• *Право на етично поведение и уважение от страна на полицейския служител*

За голяма част от хората да бъдат пострадали от престъпление е първият им досег с полицейските служители и той може да формира цялостното им отношение и поведение спрямо тях. Пост-

радалите лица очакват да бъдат признати за такива, към тях да има етично и професионално отношение от страна на полицейските органи. Човешкото достойнство на хората е основно право, което стои в центъра на нашата представа за справедливо общество и в основата на подобаващото отношение към пострадалите. В допълнение полицейските служители трябва да са наясно, че обществото се състои от граждани с индивидуални нужди, като уязвимите групи в обществото се нуждаят от допълнително внимание и помощ.

Това право на пострадалите изисква полицейските служители да изпълняват своите служебни задължения, спазвайки принципите на безпристрастност и недискриминация. Тези принципи предполагат, че полицейските органи не трябва да заемат позиция по въпроса за вината. Те трябва да се въздържат от всяка дейност извън полицейската, която би могла да въздейства с пристрастно изпълнение на полицейските им задължения.

- *Право на пострадалото лице да разбира и да бъде разбирано*

Полицейските служители предприемат подходящи мерки, за да съдействат на пострадалите да разбират и да бъдат разбирани при първия досег и по време на всички по-нататъшни контакти с компетентните органи. Важно е да се отбележи, че комуникацията с пострадалите трябва да се извършва на достъпен език, устно или писмено. При нея следва да се отчитат индивидуалните характеристики на пострадалото лице, включително евентуалните увреждания, които могат да засегнат способността то да разбира или да бъде разбирано. Освен ако това не противоречи на интересите на пострадалия или не пречи на хода на производството, те могат да бъдат придружавани от избрано от тях лице, когато поради последиците от престъплението пострадалият се нуждае от съдействие, за да разбира или да бъде разбиран.

ПРАВО НА ЗАЩИТА НА ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО НА ПОСТРАДАЛОТО ЛИЦЕ

- *Право на спешна медицинска помощ при необходимост*

Полицейският служител трябва да запознае пострадалия с правото му на медицински преглед с оглед на здравословното му състояние. Всеки български гражданин има право на достъпна медицинска помощ и на здравно осигуряване. Държавата организира и финансира система за оказване на медицинска помощ при спеш-

ни състояния.¹¹ На пациента¹² се оказва здравна помощ независимо от неговата възраст, пол, произход, език, национална, расова или политическа принадлежност, образование, убеждения, културно равнище, сексуална ориентация, лично, обществено или материално положение, увреждане и вид и причина на заболяването.¹³

- *Право на недопускане на вторична виктимизация*

По време на полицейската проверка на сигнала за извършено престъпление някои пострадали са особено изложени на риск от вторично и повторно виктимизиране. Възможно е този риск да произтича от личните особености на пострадалия, от вида или характера на престъплението или от обстоятелствата, при които е извършено. Пострадалите трябва да бъдат защитени, за да се предотврати друго престъпление или сплашване от страна на извършителя спрямо тях. По време на работата по конкретния случай полицейските служители трябва да сведат до минимум контактите между извършителя и пострадалия. Лицата трябва да бъдат уведомени от полицейските органи без ненужно забавяне за освобождаването или бягството на задържано лице, срещу което е възбудено наказателно преследване или което е осъдено за престъпления, които ги засягат.

ПРАВО НА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ ОТ СТРАНА НА ПОЛИЦЕЙСКИЯ ОРГАН

За да защитят пълноценно правата си, пострадалите от престъпления трябва да разполагат с информация,¹⁴ предоставена от полицейския орган по определен ред.

¹¹ Спешно състояние е остро или внезапно възникнала промяна в здравето на човека, която изисква незабавна медицинска помощ.

¹² **Закон** за здравето. – Обн. **ДВ**, бр. 70 от 10.08.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., чл. 84. (1) Пациент е всяко лице, което е потърсило или на което се оказва медицинска помощ.

¹³ Съгласно Закона за здравното осигуряване за всяко посещение при лекаря или при лекаря по дентална медицина, както и за всеки ден болнично лечение, но не повече от 10 дни годишно, лицата заплащат на лекаря, на лекаря по дентална медицина или на лечебното заведение суми, определени с постановление на Министерския съвет. Съгласно чл. 37, ал. 4 от заплащане на сумите се освобождават лица, сред които са задържаните под стража лица, задържани на основание на чл. 72 от ЗМВР, задържани на основание на чл. 125, ал. 1 от Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“ или лишени от свобода и др.

¹⁴ **Директива** 2012/29/ЕС въвежда понятието „информирано решение“ – това е решение на пострадалия дали да участва в производството, да поиска

- *Право на информация за достъп до правна помощ*

Чрез това право пострадалото лице може да получи компетентна юридическа консултация от специалист относно възможностите и правата, които то има в наказателния процес. Най-общо това право включва още и осигуряване на ефективна правна помощ на всеки, чиито права и законни интереси са нарушени. Преди всичко трябва да отбележим, че съгласно Закона за правната помощ (ЗПП) безплатна правна помощ се предоставя на пострадали от домашно или сексуално насилие или от трафик на хора, които не разполагат със средства и желаят да ползват адвокатска защита.¹⁵ Съгласно ЗПП тези категории пострадали лица могат да ползват правна помощ на етап „консултация ...с оглед завеждане на дело“, което означава от момента на подаване на жалба или от образуване на производството, когато компетентните органи имат достатъчно данни за извършено престъпление.¹⁶

- *Право на информация за възможностите да ползва помощта на преводач или тълковник*

Пострадалите лица, които желаят да подадат сигнал за извършено престъпление и които не разбират или не говорят езика на компетентния полицейски орган, трябва да имат възможност да подадат жалбата на език, който разбират. Трябва да получат необходимата езикова помощ, а също така и безплатен превод на пис-

презглеждане на решението да не се провежда наказателно преследване и затова пострадалият се нуждае от предварителна и достатъчна информация, предадена му на достъпен език, относно ходовете, които той може да предприеме.¹⁵ Чл. 22, ал. 1, т. 7 от Закона за правната помощ. – Обн. *ДВ*, бр. 79 от 4.10.2005 г., с посл. изм.и доп.

От 1 септември 2013 г. Националното бюро за правна помощ стартира специален пилотен проект за предоставяне на първична правна помощ – юридическа консултация и обработка на документи. Бюрото откри два центъра за първична правна помощ във Видин и Сливен за социално уязвими групи. Тези центрове имат собствени критерии за допустимост, които ще са по-широки и гъвкави от тези, описани в Закона за правната помощ. От клиентите няма да се изискват доказателства за финансовото положение, а само обикновена декларация за доход. Проектът не включва процесуално представителство пред разследващи органи и в съдебна зала.

¹⁶ Националното бюро за правна помощ е разкрило национална телефонна линия за правна помощ и два центъра за правна помощ във Видин и Сливен. Националният телефон за правна помощ представлява гореща телефонна линия с национално покритие, на която всеки гражданин може да получи безплатен правен съвет от опитни адвокати по гражданскоправни, административни и наказателни въпроси. Правна помощ не се предоставя по търговски и данъчни въпроси.

меното потвърждение на тяхната жалба, ако те поискат това, на език, който разбират. Комуникацията с полицейския орган трябва да се осъществява на достъпен за пострадалите език. При комуникацията се отчитат индивидуалните характеристики на лицето, включително евентуалните увреждания, които могат да засегнат способността му то да разбира или да бъде разбирано.¹⁷ На лица, които не разбират или не говорят езика в държавата, където са пострадали от престъпление, при поискване трябва да се предостави безплатен устен превод.

Разпитите трябва да се провеждат по съобразен с пострадалото лице начин, като в зависимост от уязвимостта на жертвата разпитите трябва да се провеждат само в подходящи за целта помещения. Без да се засяга правото на защита, е възможно да се използват комуникационни технологии, като видеоконферентна, телефонна или интернет връзка, освен ако се налага физическото присъствие на устен преводач, за да може пострадалите да упражняват ефективно своите права.

- *Право на информация за възможностите на пострадалия да получи психологическа и медицинска помощ*

При разглеждане на това право на пострадалото лице следва да отбележим, че държавата трябва да предприеме мерки за създаване на служби за подкрепа.¹⁸ Службите трябва да осигурят безплатно специализирани услуги в условията на поверителност и условия за организациите за подкрепа на пострадалите да ползват съществуващите професионални структури, които предоставят такава специализирана подкрепа. Лицата трябва да имат достъп до тези служби в зависимост от специфичните си нужди, а членовете на семейството да имат достъп до същите в зависимост от специфичните си нужди и от степента на вредите, претърпени в резултат от извършеното престъпление.

- *Право на служебна информация за развитието на случая (отговорен служител от МВР, номер на преписка, дело)*

¹⁷ Глава втора „Предоставяне на информация и подкрепа“, чл. 3 от Директива 29/2012/ЕС за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления.

¹⁸ Съгласно Директива 2012/29/ЕС службите за подкрепа на жертвите и всички други специализирани служби за подкрепа могат да се създават като публични или неправителствени организации и могат да бъдат организирани както на професионална, така и на доброволна основа.

Полицейският служител трябва да гарантира, че когато пострадалият подава сигнал за извършено престъпление, му се предоставя официално потвърждение, което той може да използва при всички бъдещи комуникации. Както посочва Илин Савов, чл. 7 и 8 от Хартата на основните права на Европейския съюз обхващат правото на уважение към личния и семейния живот, както и правото на защита на личните данни, засягащи индивида. Въпреки дебата на изследователите по право дали коренът на тези права е заложен в свободите или в достойнството съществува международен консенсус относно идеята, че неприкосновеността най-малкото трябва да защитава поне сферата на интимните взаимоотношения от намеса на държавните органи.¹⁹

Особено важно е лицето да разполага с информация относно развитието на неговия случай. Пострадалият трябва да получи писмено потвърждение от полицията за подадения сигнал. На следващо място пострадалият трябва да получава своевременно необходимата информация за хода на полицейската проверка или разследване. Необходимо е лицето да бъде уведомено писмено за приключването на проверката. Освен ако не се изисква нещо друго, следва да е възможно информацията, която се съобщава на лицето, да бъде предоставена в устна или писмена форма, включително чрез електронни средства. Обхватът на посочената служебна информация и подробностите, които се съдържат в нея, могат да се различават в зависимост от специфичните нужди на пострадалото лице, както и в зависимост от вида или характера на престъплението. Допълнителна информация може да се предоставя и на покъсен етап в зависимост от нуждите на лицето и значението на съответната информация.

• *Право на информация за обезщетение и възстановяване*

Един от основните международни принципи, гарантиращи правото на защита на пострадалите от престъпления, е правото да получат обезщетение от извършителя и право на публично обезщетение от държавата.

Възстановителното правосъдие, което е сравнително ново понятие, се простира отвъд чисто финансовото обезщетение, като се съсредоточава върху възстановяването на жертвата.²⁰ Като ал-

¹⁹ Савов, И. Един поглед върху неприкосновеността и защитата на личните данни в дигиталната ера. – В: Бюлетин на Академията на МВР, 37/2017, с. 81.

²⁰ Чанкова, Д. Възстановително правосъдие. Сравнителноправен анализ. София, 2011.

тернатива на официалното правосъдие или в комбинация с него то има за цел пострадалите да бъдат възстановени в положението, в което са били, преди да станат жертва на престъпление, като им се предоставя възможност, ако желаят това, да се изправят очи в очи с извършителя, а на извършителите – да поемат отговорност за действията си.

Полицейските органи и всички служби, които работят с пострадали от престъпления, като например службите за подкрепа или за възстановително правосъдие, следва да вземат предвид личните обстоятелства и непосредствени нужди, възраст, пол, евентуални увреждания и зрелост на пострадалите от престъпления, като същевременно се зачитат физическата, психическата и моралната им неприкосновеност.

ПРАВО НА ЗАЩИТА И НЕПРИКОСНОВЕНОСТ НА ЛИЧНИЯ ЖИВОТ

Пострадалото лице трябва да бъде запознато с правото си на лична защита, както и по какъв начин и при какви условия може да получи такава, включително и мерките за защита. Полицейският служител трябва да гарантира физическа защита и неприкосновеност на личния живот на пострадалия, когато има данни за непосредствена опасност за живота и здравето му. Даже и след като престъплението е извършено, пострадалите могат да бъдат допълнително уязвени, сплашени или да станат обект на отмъщение от страна на извършителя. В тази връзка пострадалият има право да получи защита на своята сигурност и тази на близките си. Наличието на мерки за осигуряване на защита може да бъде от значение за предотвратяването на допълнителни инциденти. Защитата на неприкосновеността на личния живот на пострадалия може да бъде важно средство за предотвратяване на вторично и повторно виктимизиране и може да бъде постигната чрез набор от мерки. Сред тях можем да отбележим неразкриването или ограниченията за разкриването на информацията относно самоличността и местонахождението на пострадалото лице.

ПРАВО НА ПОСТРАДАЛИТЕ НА ДОСТЪП ДО ПРАВОСЪДИЕ

Един от основните принципи на правовата държава е да се осигури на всеки еднакъв достъп до правосъдие. На пострадалите

лица трябва да се предостави достъп до правосъдие, като например чрез правна консултация, достъп до съдебните процеси, наличие на подходящо процесуално представителство, право да се преразгледа решението дали да се повдигне обвинение или не срещу извършителя. Специализирана подкрепа и правна защита трябва да бъде предоставяна на лицата, които са особено уязвими или се намират в положение, при което са изложени на особено висок риск от увреждане, като лицата, подложени на повторно насилие при близки взаимоотношения, жертвите на насилие, основано на пола.²¹ Пострадалите от престъпления трябва да получават без нужно забавяне информация относно това по какъв начин и при какви условия могат да получат достъп до правна консултация, правна помощ и друг вид консултация.

ПРАВО НА ЗАЩИТА НА УЯЗВИМИ КАТЕГОРИИ, ПОСТРАДАЛИ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ

• *Право на допълнителни мерки за защита на уязвимите пострадали при опасност от вторична виктимизация*

Това право ще гарантира, че когато пострадалите са били определени от полицейските органи като уязвими спрямо допълнително виктимизиране или сплашване, се вземат съответните мерки за спомагане на предотвратяването на подобни вреди. Необходимите мерки, които следва да предприемат полицейските органи, ще се различават в зависимост от етапа на разследването по случая и категорията на пострадалото лице. Полицейските служители трябва да направят индивидуална оценка на риска едно уязвимо лице отново да стане жертва на престъпление. Тези оценки следва да бъдат направени на възможно най-ранен етап, за да се определи дали лицето е изложено на риск от вторично и повторно виктимизиране, от сплашване и от отмъщение, и какви мерки за защита са необходими. При индивидуалната оценка трябва да се вземат под внимание личните особености на пострадалия, като възраст, пол, етнически произход, раса, религия, сексуална ориентация, здравословно състояние, увреждания, статут на пребиваване, затруднения

²¹ Съгласно Директива 2012/29/ЕС държавите членки гарантират, че жертвите разполагат с достъп до правна помощ, когато имат статут на страна в наказателното производство. Условията или процесуалните правила, съгласно които жертвите получават достъп до правна помощ, се определят от националното право.

в общуването, връзка с извършителя на престъплението или зависимост от него, предишни извършени срещу него престъпления.²²

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Защитата на правата на пострадалите от престъпления придобива важно международно значение. Тяхното спазване и защита в отделната държава става критерий за отношението на международната общност към нея. Защитата на правата на пострадалите от страна на полицейските органи е елемент от цялостната правозащитна дейност на държавата. МВР има основна роля при гарантиране на правото на защита, поради което полицията има функции по защита на правата на пострадалите от престъпления. Полицейските органи осъществяват дейности с оглед на гарантирането на конституционното право на защита. Провоприлагащите органи имат специфична роля и значение за ефективна защита на пострадалите от престъпления. Държавните институции с функции по защита на националната сигурност, противодействие на престъпността и опазване на обществения ред имат компетентност по гарантиране на правата и сигурността на гражданите. В своята ежедневна дейност полицейските служители осъществяват прием и контактуват с лица, пострадали от престъпления. Познаването на правата на пострадалите от престъпления и способността за идентифициране на техните потребности е условие за законосъобразно упражняване на служебни правомощия. Министерството на вътрешните работи има отговорности по защитата на правата на пострадалите от престъпления.

Литература

1. **Директива** 29/2012/ЕС за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления.
2. **Йорданов, М.** Полицейска защита на пострадали от престъпления. София, 2018.
3. **Колев, Т.** Правни отношения и правни връзки. Благоевград, 1997.
4. **Неновски, Н.** Права на човека. Общотеоретични въпроси. Второ допълнено издание. София, 1994.

²² **Йорданов, М.** Полицейска защита на пострадали от престъпления. София, 2018, с. 53 – 67.

5. **Савов, И.** Методи за получаване на информация за правозащитните и правоохранителните органи. – В: *Политика и сигурност*, ВУСИ, 2018.
6. **Савов, И.** Един поглед върху неприкосновеността и защитата на личните данни в дигиталната ера. – В: *Бюлетин на Академията на МВР*, 37/2017.
7. **Савов, И.** Един поглед върху противодействието на хибридните заплахи в Европейския съюз. – В: *Международна конференция „Асиметрични заплахи, хибридни войни и влиянието им върху националната сигурност“*, Нов български университет, София, март 2018.
8. **Танчев, Е.** Въведение в конституционното право. Част първа. София, 2003.
9. **Чанкова, Д.** Възстановително правосъдие. Сравнителноправен анализ. София, 2011.
10. **Чернева, Б.** Понятие за основни права на гражданите. Една европейска правна традиция. София, 2011.

References

1. **Directive 29/2012/EU** on the establishment of minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime.
2. **Yordanov, M.** Police Protection of Victims of Crime. Sofia, 2018.
3. **Kolev, T.** Legal relations and legal relationships. Blagoevgrad, 1997.
4. **Nenovski, N.** Human rights. General theoretical questions. Second Supplemented Edition. Sofia, 1994.
5. **Savov, I.** Methods of obtaining information about law enforcement and law enforcement authorities. – In: *Politics and security*, HSSE, 2018.
6. **Savov, I.** A look at the privacy and protection of personal data in the digital age. – In: *Bulletin of the Academy of the Ministry of the Interior*, 37/2017.
7. **Savov, I.** An overview of countering hybrid threats in the European Union. – In: International Conference „Asymmetric Threats, Hybrid Wars and Their Influence on National Security“, New Bulgarian University, Sofia, March 2018.
8. **Tanchev, E.** Introduction to constitutional law. Part One. Sofia, 2003.
9. **Chankova, D.** Restorative justice. Comparative legal analysis. Sofia, 2011.
10. **Cherneva, B.** Concept of fundamental rights of citizens. A European legal tradition. Sofia, 2011.